

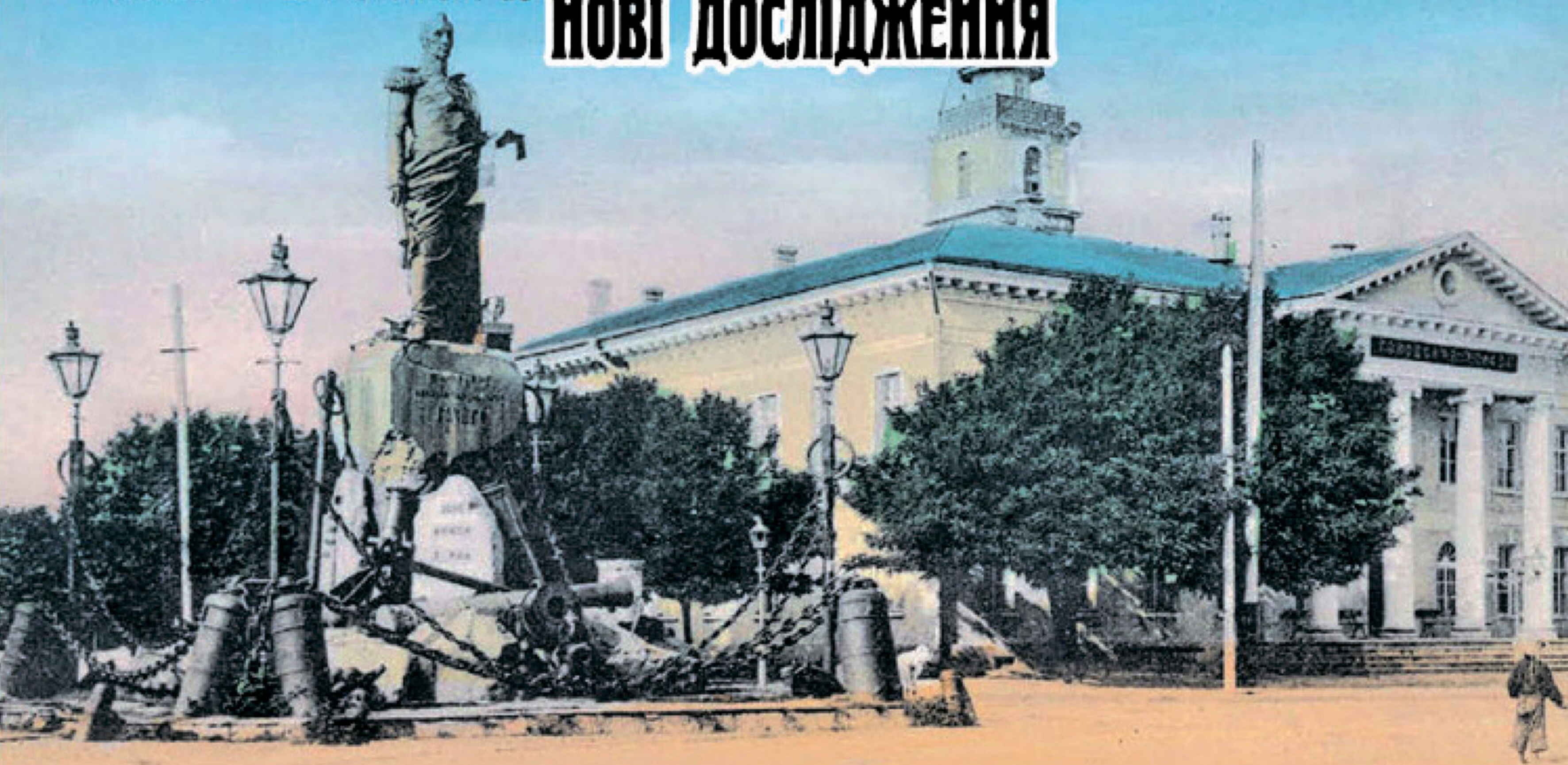
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА
РЕЛІГІЙ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

ІСТОРІЯ ЕТНОГРАФІЯ КУЛЬТУРА

Николаевъ. Памятникъ Грейгу.

Nicolaïeff. Le Monument de

НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Збірка наукових матеріалів
XII Миколаївської обласної краєзнавчої конференції
21-22 жовтня 2021 року

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА РЕЛІГІЙ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

ІСТОРІЯ. ЕТНОГРАФІЯ. КУЛЬТУРА. НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Збірка наукових матеріалів
XII Миколаївської обласної краєзнавчої конференції
21-22 жовтня 2021 року

РЕДАКЦІЙНА РАДА

О.О. БУБЕРЕНКО (голова) – начальник управління культури, національностей та релігій Миколаївської облдержадміністрації;

Е.І. ЄЛІЗАРОВА – виконуюча обов’язки директора Миколаївського обласного краєзнавчого музею;

В.В. ЧЕРНЯВСЬКИЙ – кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Миколаївського обласного краєзнавчого музею;

В.В. ЖИВОТОВСЬКА – учений секретар Миколаївського обласного краєзнавчого музею.

Відповідальний за випуск: Е.І. ЄЛІЗАРОВА

Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження: збірник наукових матеріалів XII Миколаївської обласної краєзнавчої конференції (Миколаїв 21-22 жовтня 2021 року)/ ред. рада: О.О. Буберенко (голова), Е.І. Єлізарова, В.В. Чернявський, В.В. Животовська. – Миколаїв: Дизайн та Поліграфія, 2021. – 192 с.

До наукової збірки XII Миколаївської обласної краєзнавчої конференції увійшли вибрані доповіді з історії, етнографії, культури, природознавства, що були зачитані під час проведення конференції 21-22 жовтня 2021 р.

Збірка розрахована на фахових істориків, краєзнавців, викладачів, аспірантів та всіх, хто цікавиться історією.

Всі матеріали подані в авторській редакції. Редакційна рада не завжди поділяє погляди, викладені у публікаціях. Відповідальність за достовірність поданої інформації несуть автори.

ЗМІСТ

I

АРХЕОЛОГІЯ ТА ПРАДАВНЯ ІСТОРІЯ КРАЮ

Піструїл І.В., Главенчук А.В.	
Дослідження верхньопалеолітичної стоянки Анетівка I (відповідно результатів розкопок 2019 року)	8
Фоменко В.М.	
Енеолітичний курган в районі Бузького Гарду	13
Горбенко К.В., Жирок Ю.В.	
Нові дослідження городища доби фінальної бронзи Дикий Сад	17
Агульніков С., Попович С., Чобану І.	
Каструм - укріплення Римської епохи у с. Етулія	24
Зуєв В.Ю.	
Бронзове руків'я дзеркала п'ятої серії борисфенітського типу з Миколаївської області.....	27
Сапожников І.В., Сінельников О.С.	
Новий пункт знахідок грецьких та римських амфор біля Константинопольського гирла Дністровського лиману.....	29
Снитко І.О., Бондаренко А.О., Алексєєв А.М., Денисюк Н.І.	
Археологічна розвідка у верхів'ї річки Березань на Веселинівщині	31
Шелов-Коведяєв Ф.В.	
Ще раз про остраконе DefOlb 1 (De titulis Olbiae Ponticae et viciniis IV)	34
Лазаренко В.Г.	
До проблеми походження монет-стрілок в Очаківському районі Миколаївської області – єдиному ареалі їхнього поширення у Північному Причорномор'ї	36
Сапожников І.В.	
Матеріали археології Коблево 1830-1860-х років та сліди римського військового табору на дорозі Ольвії – Тира	39
Нікітін В.І.	
Знахідка сарматського жертovníка біля с. Зелена Левада Первомайського району Миколаївської області	43
Біляєва С.О.	
У пошуках стародавнього Дашева: історико-археологічний контекст	44
Гребенников В.Б.	
Внесок Анни Станіславівни Русяєвої в античну археологію Миколаївщини	50

II

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА ІСТОРІОГРАФІЯ МИКОЛАЇВЩИНИ**Остапенко О.І.**

Епістолярна спадщина великого просвітителя 53

III

ІСТОРІЯ КРАЮ**Генчев В.В., Куценко С.В.**

Ринок землі, земельні відносини та шляхи їх розвитку (на прикладі території Поінгулля в межах Новобузького району кін. XVIII – в XIX ст.) 56

Вовчук Л.А., Тригуб О.П.

Місця пам'яті історії дипломатії в Миколаєві часів національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. 61

Мітковська Т.С.

Зародження лоцманського промислу на Дніпрі та у Північному Причорномор'ї ... 68

Коваль Г.П.

Миколаївська міська дума та події в місті Миколаєві в 1918 році 70

Котляр Ю.В.

Перший Зимовий похід Армії УНР на території Миколаївщини 73

Крикалова І.В.

Чистка партії на Миколаївщині у 1929 році 75

Мельник М.О.

Діяльність частин особливого призначення на Миколаївщині 77

Дудник П.О., Сосюкіна О.О.

Невидимої армії добровольці 79

Крамаренко М.В.

Навчальні центри Миколаївщини у процесі підготовки військовослужбовців 80

Пархоменко В.А.

Миколаїв під Денікінською окупацією: за спогадами сучасників 82

Дем'яненко Ю.М., Гаврилов І.В.

Замощення міста Миколаєва. Роль Григорія Миколайовича Ге та його попередників у цьому процесі 84

Чернявський В.В.

Робітничий мікрорайон «Темвод» заводу ім. 61-го комунара 1930 – 1986 рр.: картина повсякдення та трансформація міського простору 87

Животовська В.В.

В'язні-жертви нацизму м. Миколаєва: чисельність, стан та структура потреб 89

IV

МАТЕРІАЛЬНА ТА ДУХОВНА КУЛЬТУРА МИКОЛАЇВЩИНИ**Кравченко Т.П.**

Молодіжний сленг як нова субкультура на Миколаївщині 92

Сапак Н.В.

Кафедра дизайну ВП МФ КНУКіМ у формуванні сучасної мистецько-дизайнерської освіти. Минуле і сьогодення 95

Серебрякова Т.В.	Web-library «Аркасівська спадщина» - комплексний електронний ресурс для популяризації історичної пам'яті регіону	98
Шарата Н.Г.	Українська мова як ідейний і художній чинник у діяльності М.М. Аркаса	100
Губська Т.М.	Ювілеї, знахідки, відкриття: сторінки історії Свято-Миколаївської церкви с. Мішково-Погорілово	102
Сарафонова Л.Г.	Основні тенденції розвитку духовної (церковної) музики. Миколаїв, II пол. XIX – поч. XX ст.	103
Требух О.О.	Тодор Гавриленко та Юрій Сербул, їх етнографічні студії в Полудневій Україні на Баштанщині в 20-х роках XX століття	105
Требух Г.М.	Особливості виготовлення весільної випічки на Баштанщині (за матеріалами етнографічної розвідки 2019-2020 років).....	106

V

ВИДАТНІ ПОСТАТІ КРАЮ

Іванова Г.А.	Миколаївський краєзнавець Дмитро Іванович Заковоротній (за документами особового фонду)	109
Подима В.В. (о. Варсонофій)	Апостол Камчатки-володар Миколаївщини (про митрополита Нестора (Анісімова))	110
Александренко І.І.	Співець і дослідник рідного краю	112
Александренко І.І.	Видатна постать українського суспільства - О.П.Бердник	114
Веденєєва Г.К.	Олександр Алоїзович Яната та українські народні назви рослин (матеріали з фондів Миколаївського обласного краєзнавчого музею)	115
Гаркуша Н.М.	Йолкін Михайло Васильович: життя та діяльність	117
Гармашов І.В.	Крилатий білорус із Миколаївщини	119
Пономарьова О.В.	Лішини: роль окремих представників роду в регіональній історії (Херсонська та Таврійська губернії)	120
Морозова О.С.	Адмірал Семен Афанасійович Пустошкін (21.07.1759 - 19.04.1846): біографічний нарис	123
Веденєєва Г.К., Саказли Г.Д.	Акініна Римма Романівна (1943 – 2021): краєзнавець, музеєзнавець, природолюб... 125	
Веденєєва Г.К., Саказли Г.Д.	Пам'яті Торгана Віталія Федоровича (1952-2020) – природознавця, краєзнавця ...	126

VI МУЗЕЙНА СПРАВА

Бабенко Л.О.	Проблемні питання музеалізації та атрибуції музейних предметів (на прикладі порцелянової статуетки «Дівчина біля дерева»)	127
Березовська Т.В.	Роль і значення музейної педагогіки в системі навчально-виховної діяльності у вищому навчальному закладі	129
Гайдай О.М.	Аудіовізуальна та цифрова революції в музеєзнавстві	131
Доскаленко О.В.	Бібліотечний «Літературний музей на Потьомкінській»: зберігаємо літературну історію краю	133
Одегова Л.І.	Графічні образи українського козацтва у творах, представлених у постійній експозиції Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна	134
Тверітінова Л.Є.	Особисті речі художника-баталіста Василя Верещагіна в колекції Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна. Каталогізація та історія побутування	137
Яблуновська О.Л.	Витончена порцеляна Мейсена у зібранні Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна	141
Барбаянова К.С.	Віртуалізація музейної справи в контексті цифрової культури сучасного інформаційного суспільства	143
Зайцева О.М.	Роботи художника Ольшанського Володимира Архиповича в колекції Миколаївського обласного краєзнавчого музею	146
Стешак К.П.	Інклюзія в Миколаївському обласному краєзнавчому музеї	149
Романенко С.В.	Серія портретів М.О. Ряснянського «Однополчани» у виставкових проектах Миколаївського обласного краєзнавчого музею	151
Саганевич Т.С.	Колекція Морських збірників у фондах Музею суднобудування і флоту.....	153
Сабалдашов В.В.	Німецькі листівки періоду Першої світової війни із фондів Миколаївського обласного краєзнавчого музею: історичний аналіз	155
Камінська М.І.	Виставка «Єврейський Миколаїв»	160
Запісочна Л.О.	Розписна Україна - види традиційного та сучасного декоративного розпису. Розвиток таврійського (причорноморського) розпису (на основі досвіду роботи Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна)	162

VII ПРИРОДА КРАЮ

Дудник А.В.	
Чисельність популяцій клопа-солдатики під дією екологічних чинників в умовах міста Миколаєва	166
Тротнер В.В., Шепель О.В.	
Знахідки деяких рідкісних видів рослин в РЛП «Приінгульський» у 2021 році	168
Артамонов В.А.	
Бузькі пороги в історії та топоніміці	171

VIII ГІПОТЕЗИ ТА ВЕРСІЇ

Первина Д.С.	
Перспективи розвитку ВМС України	174
Антоніаді М.Г.	
Українська Антарктика: освоєння та перспективи.....	178
Демьяненко Ю.Н.	
Священнослужителі Военно-сухопутного Ведомства Одесско-херсонской Епархии – Участники Первой Мировой Войны. Часть I (а – М)	180

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	186
------------------------------------	-----

**ФЁДОР ВАДИМОВИЧ
ШЕЛОВ-КОВЕДЯЕВ**

(1956)

Шелов-Коведяев Ф.В.
(г. Москва)

ЕЩЕ РАЗ ОБ ОСТРАКОНЕ DEFOLB 1 (DE TITULIS OLBIAE PONTICAE ET VICINIIS IV)

Недавно А.В. Белоусов [3, с. 2-8] без каких-либо изменений переиздал свой, составленный, в основном, по работам А.С. Русяевой, А.А. Белецкого, Л. Дюбуа, С.Р. Тохтасьева и Ю.Г. Виноградова [4, с.118-120; 1, с. 52-55; 8, р.158-159 (п. 97); 6, с. 183-188; 9, s. 155-157; 7, с. 78-83; 5, с. 118-120], и опубликованный в 2016 году [2, с.113-116], обзор исследованной граффито Аристотеля, жреца Гермеса, из Ольвии. Обсуждаемая надпись (см. рис. 1) гласит (сткк. 1–4 подчеркнуты и отбиты слева вертикальной линией):

№ строк	Транслитерация	транскрипция
	<u>ΑΡΙΣΤΟ</u>	ΑΡΙΣΤΟ
	<u>ΤΕΛΗΣ : ΙΕΡ</u>	ΤΕΛΗΣ : ΙΕΡ
2	<u>ΕΡΜΕΩ : ΕΩΣ</u>	ΕΡΜΕΩ : ΕΩΣ
	<u>ΚΑΙΑΘΝΑΙΗΣ</u>	ΚΑΙΑΘΝΑΙΗΣ
	<u>ΕΥΝΩΝΗΡΟΓΕ</u>	ΕΥΝΩΝΗ:ΡΟΓΕ
4	<u>ΝΗΣ : ΗΡΟΦΑ</u>	ΝΗΣ : ΗΡΟΦΑ
	<u>ΝΗΣ</u>	ΝΗΣ
	→	

Вкратце (расширенную версию см. у А.В. Белоусова) основная история её изучения такова. А.С. Русяева, не касаясь интерпункции, сначала прочла – «Аристотель – жрец (ιερ(έως) –ФШК) Гермеса, а раньше (ξως–ФШК) Афины,

совместно (ξὺνὼν–ФШК) с ним (?) Героген, Герофан». Она сочла её отражением от-ношения Гермеса к вредоносной магии [4, с. 119]. А.А. Белецкий, разделивший данную точку зрения, предложил видеть в ΕΥΝΩΝ ЛИ Εὐνών и получил «Аристотель – жрец Гермеса, раньше и Афины, Ксюнон, Героген, Герофан» [1, с. 52, 55], что С.Р. Тохтасьев резко отмёл [6, с. 183; 7, с. 80]. В отсутствие единого свода древнегреческих личных имён, каким стал LGPN, его сомнения имели право на существование. Но когда стал общедоступен (пусть более позднего времени, и на островах Эгеиды) мужской АН Εὔνις близкого фонетического облика (LGPN s.v.), машинальный повтор А.В. Белоусовым [2, с. 115] утверждений Сергея Ремировича надо признать неудачным.

Что до интерпункции, то ей с издателями вообще не повезло. Лишь в 1998 г. Ю.Г. Виноградов и А.С. Русяева [9, s. 155] по-настоящему придали значение трём из четырёх (пропущенное ими, третье, – см. рис. 1 и транскрипцию – видно между этой и ро в имени Герогена стк. 5) двоеточий, членящих текст на смысловые куски, характеризующие, большей частью, жреца. С.Р. Тохтасьеву для конструирования своей гипотезы даже пришлось проигнорировать интерпункцию после имени Аристотеля [6, с. 184; 7, с. 81; 3, с. 8]. Л. Дюбуа не указал первое и второе отточия [8, р. 158].

Одновременно и независимо друг от друга Л. Дюбуа [8, р. 158] и С.Р. Тохтасьев [6, с. 184; 7, с. 81] (последний верно заметил, что ξως=τέως невероятно) предложили, что должность жреца (в ион. диалекте – ιέρεως) написана в сткк. 2–3

Рис. 1
Надпись на остраконе DefOlb
1 (по: А.В. Белоусов 2020)

Рис. 2
Рисунок на остраконе DefOlb 1
(по: А.В. Белоусов 2020)

в две строки, а $\Xi\Upsilon\Upsilon\Omega\Omega\text{N}$ < $\xi\upsilon\nu\acute{\epsilon}\omega\nu$ (у С.Р.Тохтасьева дополнительно и $\xi\upsilon\nu\acute{\epsilon}\omega\nu$ < $\xi\upsilon\nu\eta\acute{\omega}\nu$). Первый понял лексему обозначением Герогена и Герофана как коллег Аристотеля (без объяснения, почему, в таком случае, слово стоит в единственном числе [ср. 2, с. 116]), второй – как её применение взамен прилагательного $\xi\upsilon\nu\acute{\omicron}\varsigma$ «общий» (общий жрец Гермеса и Афины: храмы обоих божеств существовали с середины VI в. до Р.Х. на Западном теменосе Ольвии). Л. Дюбуа признаёт артефакт тессерой с перечислением имён служителей разных культов [8, р. 159], С.Р. Тохтасьев – смешением жанров классической вербальной defixio и изобразительной магии [7, 78; 2, с. 115].

Настаивая на смысловом делении текста интерпункцией, Ю.Г. Виноградов и А.С. Русяева пришли к следующему (без перевода) его чтению [9, s. 155] – $\text{Ἀριστο|τέλης:ἱέρ(εως)| Ἑρμῆω:ἕως| καὶ Ἀθ(η)ναίης| ξυνὸν Ἡρογέ|νης: Ἡροφάνης.}$ Но теперь посчитали его вотивом (где Аристотель назван товарищем – $\xi\upsilon\nu\acute{\omicron}\nu$ – Герогена и Герофана) за благополучие названных в нём лиц.

Позже С.Р. Тохтасьев, отстаивая своё авторство, был вынужден отойти от своей обычной суперакрийи, дабы оправдать контрагированную форму $\xi\upsilon\nu\acute{\omicron}\nu$ вместо хронологически ожидаемой $\xi\upsilon\nu\acute{\epsilon}\omega\nu$ (на что он обращал внимание ещё в 1996 году [6, с. 185]) и не придать значения [7, с. 81] сближению Ю.Г. Виноградовым и А.С. Русяевой $\xi\omega\varsigma$ с $\nu\upsilon\nu$ («ныне, теперь» – «теперь и Афины»: то есть, соавторы фактически солидаризировались с С.Р. Тохтасьевым в том, что Аристотель на момент написания граффито исполнял функцию жреца и Гермеса, и Афины) [9, s. 157, anm. 22]. Он также признал пропуск эти в имени Афины ошибкой, хотя по закону Рудольфа Вахтера, на которого он сам тут же и ссылается [7, с. 83], это – регулярное сокращение (вызванное огласовкой первого слога названия буквы θ – тета), и потому требует применения не угловых, но круглых скобок. Он же постоянно именуется дельфинов – рыбами (?!). Остаётся добавить: он продолжил считать надпись заклятьем.

Просто проштамповав недочёты С.Р. Тохтасьева, А.В. Белоусов умножил их собственными. Он утверждает, что Ю.Г. Виноградов и А.С. Русяева, якобы, не приводят убедительных доказательств своей позиции [2, с. 115]. Хотя те указывают на (1) близость рисунка на остраконе (см. рис. 2) некоторым типам ольвийских монет с изображением, как раз, Афины и (2) сотерическую природу дельфина в восприятии древних эллинов [9, s. 156]. Вопреки А.В. Белоусову [2, с. 116], Ю.Г. Виноградов и А.С. Русяева нигде не соглашаются, что ΙΕΡ и ΕΩΣ в сткк. 2–3 надо читать в одно слово (ἱέρεως). Приходится признать, что С.Р. Тохтасьев и следующий за ним А.В. Белоусов сами пали жертвой «инерции и предубеждений», в зависимости от которых первый упрекнул Л. Дюбуа [7, с. 78].

Впрочем, С.Р. Тохтасьев, безусловно, прав в том, что ничто не обрекает понимать $\xi\omega\varsigma$ как параллель к τέως («прежде, раньше»). Ведь, отгалкиваясь от подмеченной

Ю.Г. Виноградовым и А.С. Русяевой близости значения $\xi\omega\varsigma$ в данной надписи к $\nu\upsilon\nu$ [9, s. 157, anm. 22], стоит вспомнить, что $\xi\omega\varsigma$ значит, среди прочего, и «пока, всё ещё, поныне» (LSJ s.v.).

Несколько сложнее обстоит дело с интерпретацией буквосочетания $\Xi\Upsilon\Upsilon\Omega\Omega\text{N}$ в стк. 5. Если не видеть в нём вместе с А.А. Белецким новое имя $\Xi\upsilon\nu\acute{\omicron}\nu$ (ср. выше), то, на первый взгляд, положение третьего двоеточия после эти в имени Герогена ($\Xi\Upsilon\Upsilon\Omega\Omega\text{NH}:\text{ΡΟΓΕΝΗΣ}$) могло бы говорить в пользу гипотезы С.Р. Тохтасьева: из $\Xi\Upsilon\Upsilon\Omega\Omega\text{NH}$ можно было бы вывести искомую им форму $\xi\upsilon\nu\eta\acute{\omega}\nu\varsigma$ отмеченной им и А.В. Белоусовым нередкой в магических текстах намеренной перестановкой букв и слогов. Однако, в соответствии со словарной статьёй («совладелец, партнёр» – LSJ s.v.) такое решение ничем не отличается от подходов Л. Дюбуа, Ю.Г. Виноградова и А.С. Русяевой, ибо оставляет проблему единственного числа, если лексема относится к Герогену и Герофану, либо именительного падежа ЛИ этих обоих, коли она связана с Аристотелем.

Ежели же связывать слово с отношением последнего к Афине, то получается, что он слишком фамильярно (даже в варианте «друг»: ср. $\xi\upsilon\nu\acute{\omicron}\nu$ у Пиндара – Pind. Nem. 5, 27) обращается к богине, что в начале V в. до Р.Х. просто нерационально. $\Xi\upsilon\nu\eta\acute{\omega}\nu$ же = $\xi\upsilon\nu\acute{\omicron}\varsigma$ («общий»), к чему апеллирует С.Р. Тохтасьев, засвидетельствовано не ранее эллинистического периода, и в поэзии (LSJ s.v. II), и не проходит как в силу анахронизма, так и того, что не встречается в бытовой эпиграфике.

Значит (примеры $\xi\upsilon\nu/\xi\upsilon\nu$ -в ионийских диалектных надписях до IV в. до Р.Х. см. в Syll.3) $\xi\upsilon\nu\acute{\omicron}\nu$ следует понимать как причастие настоящего времени от глагола $\xi\upsilon\nu/\sigma\upsilon\nu$ -εἶμι (<* $\sigma\upsilon\nu$ -εἶμι) «быть вместе; быть связанным/привязанным». Получается ясный текст, где интерпункция отбивает смысловые блоки, аттестующие, прежде всего, Аристотеля, а третье уточнение в магических целях специально перенесено за первую букву имени Герогена: $\text{Ἀριστο|τέλης:ἱέρ(εως)| Ἑρμῆω:ἕως| καὶ Ἀθ(η)ναίης| ξυνὸν Ἡ:ρογέ|νης: Ἡροφάνης}$ «Аристотель, жрец Гермеса, поныне преданный и Афине; Героген, Герофан».

Аристотель манифестирует себя верным адептом Афины. Из чего, однако, не следует, что он остаётся (если когда-то был) и её, вместе с отправлением культа Гермеса, жрецом, к чему склонялся С.Р. Тохтасьев.

В целом, надо признать, что он много прошёл по верному, в общем, пути. Но его чрезмерное увлечение исключительно лингвистическими конструкциями не позволило ему увидеть перспективу, открываемую сопоставлением Ю.Г. Виноградовым и А.С. Русяевой $\xi\omega\varsigma$ и $\nu\upsilon\nu$, и воздать должное их труду. В итоге его, а за ним и А.В. Белоусова, далеко увело от точного осмысления чёткого эпиграфического документа.

С учётом нумизматических аналогий изображению на обороте надписи (альфа пред лицом протомы отсылает к Афине, связь с культом которой Аристотеля сугубо подчёрк-

нута в тексте) и сотерической функции дельфина (см. статью Ю.Г. Виноградова и А.С. Русяевой [9, s. 156]), артефакт должен быть признан актом белой магии [9, s. 157]. А включение одного А.В. Белоусовым в свой «Корпус» ольвийских defixionum – недоразумением.

Список использованных источников и литературы

1. Белецкий А.А., Русяева А.С. Граффити магического содержания из Ольвии / А.А. Белецкий, А.С. Русяева // Северное Причерноморье. Сборник научных трудов. – 1984. – Киев: Наукова думка. – С. 51–58.
2. Белоусов А.В. Некоторые особенности ольвийских заклятий на керамике в контексте греческих магических практик / А.В. Белоусов // *Єрiвакo*. – 2016. – 16. – № 4. – С. 113–128.
3. Белоусов А.В. Корпус заклятий Понтийской Ольвии. Defixiones Olbiae Ponticae (DefOlb) // Труды исторического факультета МГУ. Вып. 164 / Серия II: Исторические исследования. 103 / А.В. Белоусов. – Москва: Издательство МГУ, 2020. – XXXIII+160 с.
4. Русяева А.С. Земледельческие культы в Ольвии догетского времени / А.С. Русяева. – Киев: Наукова думка, 1979. – 172 с.
5. Русяева А.С. Граффити Ольвии Понтийской / А.С. Русяева. – Симферополь: БФ Деметра, 2010. – 286, (1) с.
6. Тохтасьев С.Р. Магическое граффито из Ольвии / С.Р. Тохтасьев // *Hyperboreus*. – 1996. – Fasc. 2.2. – С. 183–188.

7. Тохтасьев С.Р. Остракон с поселения Козырка XII ольвийской хоры / С.Р. Тохтасьев // *Hyperboreus*. – 2002. – Fasc. 8.1. – С. 72–98.
8. Dubois L. Inscriptions grecques dialectales d'Olbia du Pont / L. Dubois. – Genève: Droz, 1996. – XVII+208 p.
9. Vinogradov Ju.G., Rusjaeva A.S. Phantasmomagica Olbiopolitana / Ju.G. Vinogradov, A.S. Rusjaeva // *ZPE*. – 1998. – Bd. 121. – S. 153–164 + 4 Taf.

Список условных сокращений

- АН – антропоним
 ЛИ – личное имя
 МГУ – Московский Государственный Университет
 им. М.В. Ломоносова
 стк., сткк. – строка, строки
 DefOlb – Defixiones Olbiae Ponticae
 Ibid. – ibidem
 LGPN – Lexicon of Greek Personal Names
 LSJ – A Greek-English Lexikon. Compiled by H.G. Liddell, R. Scott & H.S. Jones. 13th Edition. Oxford, 1996
 s.v. – spectra verbum
 Syll.3 – Sylloge inscriptionum graecarum, editio tertia
 ZPE – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Агульніков Сергій – старший спеціаліст Археологічного Національного агентства Міністерства Культури Республіки Молдова

Алексєєв Артур Михайлович - краєзнавець

Александренко Ірина Іванівна – старший науковий співробітник науково-експозиційного відділу Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Антоніаді Марія Георгіївна – старший науковий співробітник науково-експозиційного відділу Музею суднобудування і флоту

Артамонов Владислав Альбертович – директор Національного ландшафтного парку «Бузький Гард»

Бабенко Любов Олександрівна - завідувач відділу науково-освітньої роботи Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна

Барбаянова Катерина Сергіївна – молодший науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Березовська Тетяна Всеволодівна - кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету

Біляєва Світлана Олександрівна - доктор історичних наук, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України; професор кафедри всесвітньої історії та методик навчання Уманського Державного Педагогічного університету ім. Павла Тичини

Бондаренко Андрій Олексійович - краєзнавець, член секції археології Миколаївської обласної організації Українського Товариства Охорони пам'яток

Зуєв Вадим Юрійович - кандидат історичних наук

Веденєєва Ганна Костянтинівна - старший науковий співробітник науково-експозиційного відділу Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Вовчук Людмила Анатоліївна - кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики ЧНУ ім. П. Могили

Гаврилов Ігор Володимирович – старший науковий співробітник відділу фондів Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Гайдай Ольга Михайлівна - кандидат історичних наук, доцент кафедри історії ЧНУ ім. П. Могили

Гаркуша Наталія Михайлівна - провідний науковий співробітник науково-експозиційного відділу Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Гармашов Ігор Володимирович – краєзнавець

Генчев Валентин Валентинович - співробітник наукового відділу Регіонального ландшафтного парку «Приінгульський»

Гребенников Віктор Борисович - завідуючий науково-методичним відділом дослідження об'єктів культурної спадщини Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Губська Тетяна Миколаївна – провідний науковий співробітник науково-експозиційного відділу Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Дем'яненко Юрій Миколайович – викладач-методист Миколаївського будівельного коледжу Київського національного університету будівництва та архітектури

Денисюк Ніна Іванівна - завідувача народним музеєм с. Катеринівка Вознесенського району Миколаївської області

Доскаленко Олена Василівна - провідний бібліотекар читального залу відділу обслуговування користувачів Центральної міської бібліотеки ім. М.Л. Кропивницького

Дудник Андрій Васильович - кандидат сільськогосподарських наук, вчитель біології Миколаївської ЗОШ I–III ступенів № 3

Дудник Павло Олександрович – в.о. завідуючого музеєм «Підпільно-партизанський рух на Миколаївщині в роки ВВв»

Животовська Віта Вячеславівна – вчений секретар Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Жирок Юрій Володимирович – лаборант лабораторії археології та домодерної історії Півдня України МНУ ім. В.О. Сухомилинського

Зайцева Ольга Михайлівна – науковий співробітник відділу пересувних та стаціонарних виставок Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Запісочна Любов Олексіївна - лектор II категорії Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна, член обласного творчого об'єднання художників-аматорів та майстрів декоративно-прикладного мистецтва «Прибужжя»

Іванова Ганна Андріївна – заступник начальника відділу інформації та використання документів державного архіву Миколаївської області

Камінська Марія Іванівна – науковий співробітник відділу пересувних та стаціонарних виставок Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Коваль Генадій Павлович - вчитель історії та географії, старший вчитель Новосафронівської ЗОШ I–III ступенів Миколаївського району Миколаївської області

Котляр Юрій Вадимович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Чорноморського національного університету ім. П. Могили

Кравченко Тетяна Пилипівна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету

Крамаренко Марія Валеріївна - молодший науковий співробітник відділу пересувних та стаціонарних виставок Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Крикалова Ірина Вікторівна - головний спеціаліст відділу інформації та використання документів державного архіву Миколаївської області

Куценко Сергій Володимирович - директор Регіонального ландшафтного парку «Приінгульський»

Лазаренко Володимир Григорович - кандидат медичних наук, професор Іжевського державного технічного університету

Мельник Марина Олександрівна - начальник відділу інформації та використання документів державного архіву Миколаївської області

Мітківська Тетяна Сергіївна – кандидат історичних наук, завідувача Музеєм суднобудування та флоту

Морозова Ольга Станіславівна - докторка історичних наук, професор, завідувач кафедри соціології та політології ЧНУ ім. П. Могили

Нікітін Василь Іванович – історик-краєзнавець

Одегова Лідія Іванівна - завідувачка науково-дослідної лабораторії Комунального закладу культури «Миколаївський обласний художній музей ім. В.В. Верещагіна»

Остапенко Олена Ігорівна - учениця 10 класу Миколаївського юридичного ліцею Миколаївської міської ради

Пархоменко Владислав Анатолійович – доктор історичних наук, доцент кафедри історії Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського

Первина Дмитро Сергійович – незалежний дослідник

Піструїл Ігор Володимирович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Одеського археологічного музею НАН України

Подима Володимир Володимирович (о. Варсонофій) – священник

Пономарьова Олена Володимирівна - завідувача науково-експозиційним відділом Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Попович Сергій – старший спеціаліст Археологічного Національного агентства Міністерства Культури Республіки Молдова

Романенко Світлана Володимирівна – завідувача відділом пересувних та стаціонарних виставок Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Сабалдашов Віктор Вікторович – старший науковий співробітник експозиційного відділу Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Саганєвич Тетяна Сергіївна - завідувача сектором фондів Музею суднобудування і флоту

Саказли Ганна Дмитрівна - старший науковий співробітник відділу фондів Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Сапак Наталія Вікторівна - кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри дизайну ВП МФ КНУКіМ

Сапожніков Ігор Вікторович - доктор історичних наук, провідний науковий співробітник Відділу Криму і Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАНУ, член Національних спілок краєзнавців та журналістів України

Сарафонова Людмила Григорівна – старший науковий співробітник відділу фондів Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Серебрякова Тетяна Василівна – завідувача відділом науково-дослідної роботи з рідкісними і цінними виданнями Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки

Сінельников Олександр Сергійович - молодший науковий співробітник відділу археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України

Снитко Іван Олексійович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник науково-методичного відділу дослідження об'єктів культурної спадщини Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Сосюкіна Олена Олегівна – молодший науковий співробітник музею «Підпільно-партизанський рух на Миколаївщині в роки ВВВ»

Стешак Катерина Петрівна - старший науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Тверітінова Людмила Євгенівна - заступник директора з наукової роботи Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна

Требух Ганна Миколаївна – завідувача фондів Баштанського краєзнавчого музею

Требух Олег Олександрович – директор Баштанського краєзнавчого музею

Тротнер Вікторія Василівна – старший викладач біології та географії Криворізького професійного гірничо-металургійного ліцею, вчитель вищої категорії

Фоменко Віктор Миколайович - науковий співробітник відділу археології енеоліту-бронзи Інституту археології НАНУ

Чернявський Валерій Валерійович – кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Миколаївського обласного краєзнавчого музею

Чобану Іон – старший спеціаліст Археологічного Національного агентства Міністерства Культури Республіки Молдова

Шарата Наталія Григорівна - доктор педагогічних наук, проректор з науково-педагогічної і виховної роботи та підвищення кваліфікації

Шелов-Коведяєв Федір Вадимович – кандидат історичних наук

Яблуновська Ольга Леонідівна - головний зберігач відділу обліку, зберігання фондів Комунального закладу культури «Миколаївський обласний художній музей ім. В.В. Верещагіна»

Миколаївська обласна краєзнавча конференція проводиться
кожні два роки.

Наступний захід відбудеться у 2023 році.
Адміністрація та колектив музею будуть дуже раді побачити вас
у переліку наших авторів.

За довідками звертайтеся за наступними
реквізитами:

54001, м. Миколаїв,
вул. Набережна, 29,
тел. (0512) 37-70-54,
(0512) 37-37-06,
museumskr1913@gmail.com

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ІСТОРИЯ. ЕТНОГРАФІЯ. КУЛЬТУРА.
НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Збірка наукових матеріалів
XII Миколаївської обласної краєзнавчої конференції
21-22 жовтня 2021 року

Усі матеріали подані в авторській редакції. Редакційна рада не завжди поділяє точку зору авторів публікацій. Відповідальність за достовірність викладеної інформації несуть автори матеріалів.

Формат 60x84 Ум. друк. арк.

Наклад 50 прим.

Пр. Зам. №

Миколаївський обласний краєзнавчий музей.

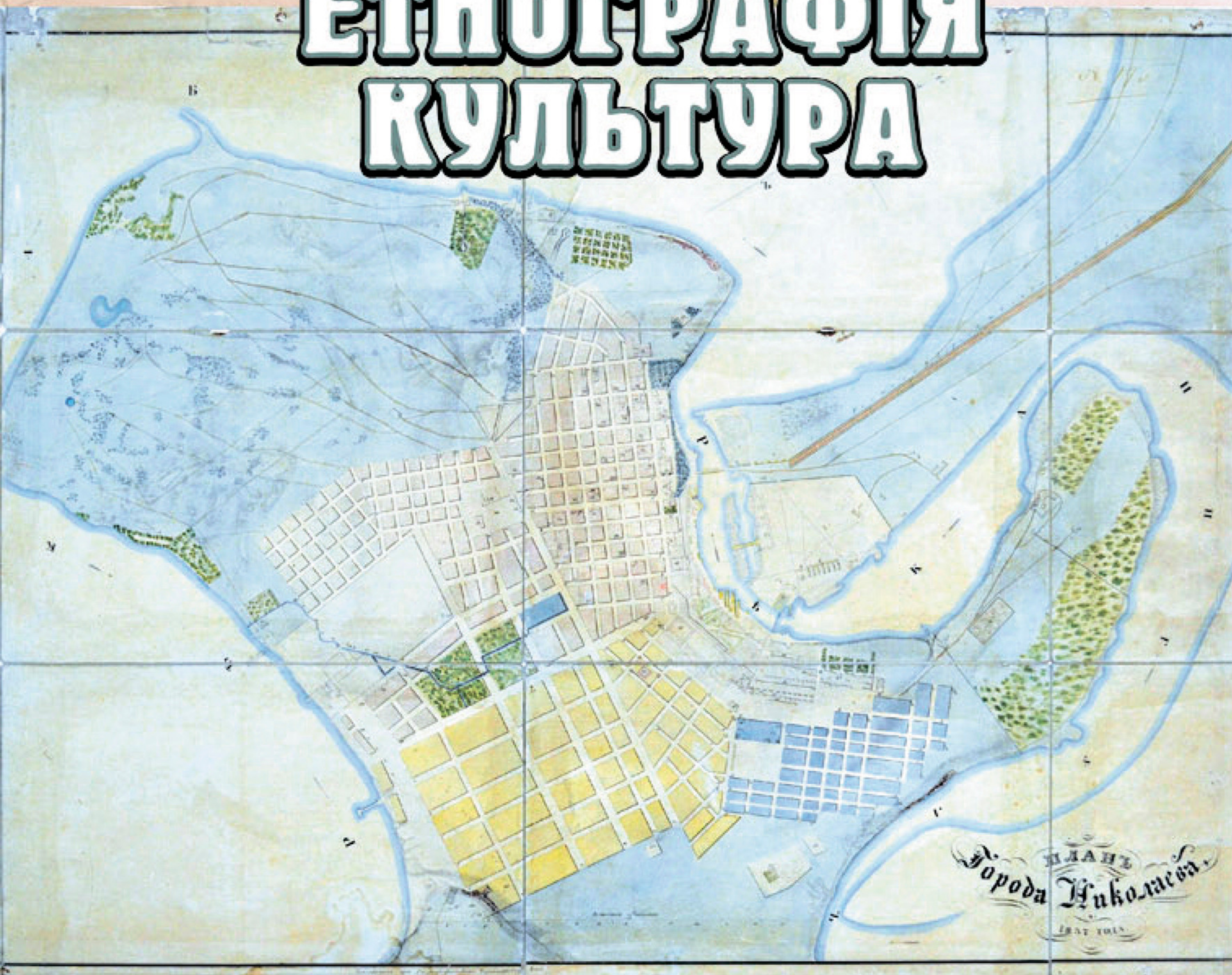
54001 м. Миколаїв, вул. Набережна, 29.

e-mail:museumskr1913@ukr.net

тел./факс (0512) 37-37-06; (0512) 37-70-14

Поліграфічне підприємство “Дизайн та Поліграфія”

ІСТОРІЯ ЕТНОГРАФІЯ КУЛЬТУРА

НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

ЗБІРКА НАУКОВИХ МАТЕРІАЛІВ
ХІІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
КРАЄЗНАВЧОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
21-22 ЖОВТНЯ 2021 РОКУ